Vakantie als schrikbeeld

Filmfestival Neue Berliner Schule

Achtergrond - 7 maart 2008

(7 maart 2008) Veel van de personages in de films van de Neue Berliner Schule zijn voortdurend onderweg. Naar hun werk, op vakantie, of zomaar on the road. Vaak in het achterland tussen Berlijn en de Poolse grens. Het nieuwe niemandsland als decor voor ontheemding.

Ook zo'n behoefte aan zon, rust en natuur? Nou, vergeet het maar: het laatste waar de moderne mens zich beter door voelt, is vakantie. Vraag maar na bij psychologen. Die weten dat de meeste relaties stuk lopen gedurende de zomervakantie en dat de kerstvakantie van oudsher de tijd voor gegarandeerde familieruzies is.

Of kijk het maar na bij Duitse filmers als Thomas Arslan ('Ferien'), Angela Schanelec ('Nachmittag') of Matthias Luthardt ('Pingpong'), die de zomervakantie filmisch uitbuiten als de ultieme horrorzone van het burgerlijk bestaan. Het gapende gat tussen verlangens en realiteit: dát is vakantie.

Want waar het drukke bestaan van alledag de bestaande orde door regelmaat in stand pleegt te houden, helpt de vakantie om elk beredeneerd staketsel onder een te zware last aan vrijheid in elkaar te donderen. Langzaam, sluipend, maar zeker.

Zwembad

In Arslans 'Ferien' komt een familie tijdens de zomervakantie samen om uit elkaar te vallen. Het buitenhuis met de lommerrijke tuin in de langs de Poolse grens gelegen Uckermark is geen Hof van Eden maar een met het lichaam vergroeid korset dat Arslan schildert in kaders even strak en onontkoombaar als de onvrijheid van het familiaire samenzijn zelf. Steevast eindigen de vakanties van de Neue Berliner Schule dan ook desastreus.

Sterft het familielid dat in 'Ferien' zijn einde vindt nog een natuurlijke dood; de bedrieglijk beheerste kalmte van 'Nachmittag' mondt uit in een zelfmoord en in 'Ping pong' eindigt de zomervakantie met een sarcastische vorm van moord.

Een radicale daad

Die daad is het gevolg van het verraad dat de jonge Paul ervaart tijdens het verblijf bij zijn oom, tante en neef na de zelfmoord van zijn vader. Ze wonen in een hermetisch huis met een traliedeur waar allerhande regels gelden. In het zwembad in de ruime tuin mag niet gezwommen worden.

Paul knapt het op, maar kan er niet meer van genieten als het eenmaal met water is gevuld; hij is volgelopen als het bad, met de onverschilligheid, zelfhaat en tirannie van de volwassen familieleden waar hij de zomer mee doorbracht. Hij voelt zich verraden en stelt een radicale daad.

Stadsmens

Op een vergelijkbare manier spelen verraad en destructiviteit een rol in 'Klassenfahrt' uit 2002, waarin een tripje van een schoolklas naar Polen uitmondt in een tragedie. Regisseur Henner Winckler zei in een interview voor een Duitse website over het waarom van het situeren van zijn film in het Poolse kustplaatsje Miedzyzdroje: “Mijn basisidee was om in elk geval in het buitenland te draaien, omdat ik een situatie van vreemdheid wilde neerzetten, die je anders alleen uit de vakantie kent.”

In 'Milchwald' (2003) van Christoph Hochhäusler is het Poolse buitenland zo 'vreemd' dat het verwordt tot het toneel van een surrealistisch sprookje. 'Milchwald' is een modern Hans en Grietje over twee kinderen die door hun letterlijk boze stiefmoeder uit de auto worden gezet en in de natuur worden achtergelaten.

Vrije tijd is leegte

Christian Petzold gebruikte de grens tussen stad en natuur evenzeer in zijn eigen surrealistische thriller 'Yella' en in 'Gespenster'. In Arslans 'Ferien' blijkt hoe de moderne stadsmens zichzelf niet meer in de vrije natuur hervindt. Vakantie is een woord dat 'vrije tijd' betekent, maar uit dezelfde familie als 'leegte' stamt, van het latijnse begrip vaco, dat 'leeg zijn' betekent.

In handen van de filmers van de Neue Berliner Schule ontaardt wat een lichtmakende, opluchtende, bevrijdende leegte zou moeten zijn tot een drukkende, confronterende, verpletterende leegte waarin het ontbreken van alledaagse routine in combinatie met onvervulde verlangens en het voortdurend op elkaars lip zitten, ontaardt in onbehagen en verraad aan jezelf of anderen.

Karin Wolfs is redacteur van de Filmkrant

Dit was het laatste artikel uit de Filmkrant dat verscheen op het Duitslandweb in

opmaat naar het filmfestival Neue Berliner Schule. De films worden vanaf 9 maart vertoond in de drie steden Amsterdam, Rotterdam en Utrecht.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: https://duitslandinstituut.nl/artikel/1045/vakantie-als-schrikbeeld